

LABOR MARKET INFRASTRUCTURE COMPONENTS AND THEIR INTERRELATIONSHIPS

Boltaev Burkhon Sadinovich,
Assistant of SamSU

Ruziboev Otabek Mardon ogli
2nd year master of SamSU

Kholbekova Mahliyo,
1st year master's degree from SamSU

Abstract. The article examines the main elements of the labor market infrastructure, directions of development, the classification of the activities of state and non-state structures to promote employment, as well as their relationship and interdependence.

Key words: labor market infrastructure, component, government and non-government employment services, recruitment system, recruitment agencies, labor legislation, enterprises, firms, productive employment.

Меҳнат бозори инфратузилмаси иш билан бандликни давлат томонидан тартибга солишнинг муҳим элементи ҳисобланади. Меҳнат бозорида меҳнат воситачилиги билан шуғулланадиган ташкилотлар фаолиятининг тажрибалари шуни кўрсатадики, у ёки бу бозор субъектлари ўртасидаги ишчи кучига талаб ва таклиф бўйича юзага келадиган муносабатлар самарадорлигини ошириш учун ривожланган инфратузилма зарур. Иккала томоннинг манфаатлари мувофиқлиги учун давлат номидан чиқувчи мустақил ташқи тартибга солувчи тузилма керак. Кўпчилик мамлакатларда меҳнат бозори субъектлари ўртасидаги муносабатларни тартибга солишнинг асосий ташкилий шакли бўлиб, давлат иш билан бандлик хизмати ҳисобланади.

Республикамизда давлат иш билан бандлик хизмати таркиби уч даражадан иборат: мамлакат миқёсида ижтимоий меҳнат муносабатлари соҳасида давлат сиёсатини юритувчи Меҳнат вазирлиги, унинг ҳудудий даражалардаги бошқармалари ва шаҳар ва туманлар миқёсидаги марказлар. Ушбу ташкилотда иш билан бандликка кўмаклашиш дастурларининг молиялаштирилиши ва ишсизликдан ижтимоий ҳимоя қилиш функцияларининг амалга оширилиши асосан республика бюджет маблағлари ҳамда аҳолини иш билан таъминлаш давлат жамғармаси маблағлари ҳисобига амалга оширилади.

Кейинги пайтларда меҳнат бозорида ишга жойлаштиришга кўмаклашишнинг давлат ва нодавлат тузилмаларининг шаклланиш самарадорлигини баҳолаш масалаларига кўпчилик тадқиқотчилар ўз эътиборларини қаратмоқдалар. Бунда асосан тадқиқот

объекти бўлиб, мувофиқ равишда миқдорларига хизмат кўрсатишнинг ижтимоий-демографик ва касбий-малака тавсифи ҳисобланади.

Ўтказилган тадқиқотлар бўйича натижаларни умумлаштириш шуни кўрсатмоқдаки, давлат ва нодавлат иш билан бандлик хизматлари меҳнат бозорининг турли сегментларида хизмат кўрсатади. Хусусий хизматлар миқдорларининг кўпчилигини ёшлар (уларнинг ўртача ёши 26 ёш, бу вақтда давлат иш билан бандлик хизмати миқдорлари 40 ёшни ташкил этади) ва кўпчилиги юқори даражадаги маълумотга эга (хусусий агентликлар орқали ишга эга бўлган юқори маълумотга эга номзодлар ҳиссаси давлат иш билан бандлик хизмати орқали ишга жойлашганларга нисбатан 1,8 марта ортиқ) бўлганлар ташкил этади. Умуман хусусий хизматлар миқдорлари ичида ёшларнинг солиштирма миқдори давлат иш билан бандлик хизматига нисбатан 1,5-2 марта юқори.

Хусусий агентликлар кам ҳолларда меҳнат бозорида рақобатбардошлиги паст бўлган аҳоли категориялари (касбий тайёргарликка эга бўлмаган ёшлар билан; узоқ вақт ишсиз бўлганлар билан ва ҳ.к.) билан ишлайдилар.

Хусусий хизматлар миқдорлари моддий имконияти юқорироқ одамлар ҳисобланади: давлат иш билан бандлик хизматига мувожаат қилганлар ўртасида ўтказилган тадқиқот маълумотлари бўйича ўртача киши ҳисобига оилавий даромадга эга шахарнинг яшаш минимумидан паст бўлганлар ҳиссаси 65,6 %ни ташкил этган, хусусий агентликларга мувожаат қилганлар ўртасида бундайлар 16,8 %ни ташкил этади.

Таққосланаётган ташкилий тузилмалар миқдорлари ўртасидаги жиддий фарқ бўлиб, хусусий агентликларга кўпинча янги иш излаш мақсади билан ишлайдиган фуқаролар, давлат иш билан бандлик хизматига эса кўпинча иш жойига эга бўлмаган фуқаролар мувожаат қилади. Шундай экан, давлат иш билан бандлик хизматини хусусий тузилмаларга солиштирганда, асосан меҳнат бозорида етарлича юқори ресурс имкониятига эга фуқаролар мувожаат қиладилар: олий маълумотга, иш жойига, муайян фаровонликка эга ёшлар; нафақат иш қидирувчилар, балки кўшимча иш ҳақи олишга эга бўлмоқчи бўлганлар.

Бизнинг фикримизча, меҳнат бозорида давлат ва нодавлат тузилмаларнинг ривожланишида бир қатор жиддий фарқларни келтириш мумкин:

Биринчидан, агарда иш билан бандликка кўмаклашиш давлат тузилмаларининг ривожланиши давлат томонидан муайян дастур асосида амалга оширилса, унда иш билан бандликка кўмаклашишнинг нодавлат тузилмалари ривожланиши давлат дастурлари доирасида эмас, балки хусусий ҳолда фаолиятини ташкил этади.

Иккинчидан, меҳнат бозори инфратузилмаси давлат объектларининг шаклланиши ишга жойлаштиришнинг олдинги тузилмаларини қайта шакллантириш йўли билан ривожланаётган бўлса, меҳнат муносабатларини тартибга солиш бўйича нодавлат ташкилотлар кўпчилик турининг шаклланиши янги тузилмаларнинг яратилиш йўли билан амалга оширилди.

Учинчидан, ҳалигача меҳнат бозорида нодавлат ташкилотлар фаолиятини аниқ қатъий белгиловчи ҳуқуқий ва меъёрий ҳужжатларнинг мавжуд эмаслиги.

Меҳнат бозорининг инфратузилмавий тузилиши уни тартибга солиш механизмларини тартибга солишда муҳим рол ўйнайди. У меҳнат муносабатлари соҳасида бозорга ўтишнинг бир вақтда индикатори ва меҳнат бозорининг ривожланиш омили ҳисобланади. Меҳнат бозори инфратузилмаси унинг иштирокчилари манфаатларини мувофиқлаштириш ҳамда ишчи кучига талаб ва таклиф ўртасида номуносивлик юзага келишини юмшатиш вазифасини бажаради. Меҳнат бозори инфратузилмасини ривожлантириш самарадорлигини ошириш мамлакат ижтимоий-иқтисодий сиёсатининг таркибий қисми ҳисобланган давлат иш билан бандлик сиёсатини ўтказишнинг пировард натижаларига боғлиқ.

Адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси, 30.12.2020. <https://review.uz/oz/post/poslanie-prezidenta-uzbekistana-shavkata-mirziyoyeva-oliy-majlisu>
2. Кабалина В., Козина И. Посредничество в трудоустройстве: сравнение эффективности государственных и частных структур // Человек и труд. - 2000.-№12.
3. <https://azon.uz/content/views/30846> расмий канали маълумотлари.
4. https://www.ilo.org/moscow/news/WCMS_739003/lang-ru/index.htm веб-сайти маълумотлари.